

Úřad pro demokracii, lidská práva a pracovní záležitosti
Ministerstvo zahraničí USA

MEZINÁRODNÍ ZPRÁVA O NÁBOŽENSKÉ SVOBODĚ V ČESKÉ REPUBLICE ZA ROK 2014

VYDÁNA 14. ŘÍJNA 2015

ČESKÁ REPUBLIKA

Oficiální souhrn

Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku, zajišťuje svobodu náboženského vyznání a uvádí, že každý má právo své náboženství projevat, změnit, popřípadě být bez náboženského vyznání. Během roku stát udělil registraci dvěma náboženským skupinám – Církvi Oáza a Společenství Josefa Zezulky, zároveň stát zamítl registraci třem dalším. Soudy a veřejná ochránkyně práv (ombudsmanka) zamítly jako diskriminační místní vyhlášky, které zakazovaly muslimským ženám nosit šátky jako pokrývku hlavy. Stát pokračoval v řešení restitučních kauz; vracel majetek nebo vyplácel finanční kompenzaci náboženským subjektům, ale některé případy zůstávaly nevyřešené. Prezident a další politici na celostátní i komunální úrovni opakovaně pronášeli netolerantní poznámky o muslimech. Někteří státní činitelé pronášeli antisemitské projevy; jiní se účastnili antisemitských shromáždění.

Skupiny extrémní pravice pořádaly shromáždění a zveřejňovaly na internetu blogy, v nichž se objevovaly antisemitská prohlášení, popírání holokaustu, nacistická propaganda a protimuslimské nálady. Došlo k několika incidentům vandalismu s antisemitským podtextem a k zneuctění mešity.

Zástupci Velvyslanectví Spojených států amerických se sešli se zástupci Ministerstva kultury (MK) a čelních představitelů židovské, římskokatolické a protestantské obce, aby vyjádřili podporu vyřešení církevních majetkových restitučních nároků. Velvyslanectví opakovaně vyzdvihlo význam restitucí či spravedlivé a odpovídající kompenzace za majetek zabavený obětmi holokaustu, Židovské obci a církvím. Zástupci velvyslanectví reagovali na konkrétní žádosti o pomoc od amerických občanů, kteří jsou oběťmi holokaustu, a jejich rodin, které žádaly odškodnění.

Zástupci velvyslanectví a Kanceláře speciálního zmocněnce pro otázky holokaustu ministerstva zahraničí Spojených států se zúčastnili několika jednání v Evropském institutu odkazu šoa (ESLI), na kterých se hovořilo o pokroku organizace v plnění cílů Terezínské deklarace.

Velvyslanec se setkal s náboženskými vůdci, s nimiž jednal o mezináboženské spolupráci. Velvyslanectví také podporovalo programy na posílení tolerance náboženských menšin, včetně studie, jak je ve školách zobrazován islám.

ČESKÁ REPUBLIKA

Část I. Náboženská demografie

Americká vláda odhaduje počet obyvatel na 10,6 milionů (odhad k červenci 2014). Podle sčítání lidu, které proběhlo v roce 2011, 11 procent z celkového počtu obyvatel se hlásí ke katolickému vyznání, 7 procent neuvedlo žádné konkrétní vyznání a 3 procenta jsou různého vyznání, včetně protestanství, judaismu, islámu a buddhismu. Podle dat ze sčítání lidu je 35 procent obyvatel bez náboženského vyznání. Dalších 44 procent na otázku ohledně náboženského vyznání v rámci sčítání lidu neodpovědělo. Židovská obec registruje zhruba 3 500 členů, avšak akademici odhadují, že Židů v České republice žije přibližně 10 000; Federace židovských obcí uvádí odhad 15 000 – 20 000. Představitelé muslimské obce odhadují, že muslimů v zemi žije 10 000, z nichž většina jsou přistěhovalci.

Část II. Respekt státu vůči náboženské svobodě

Právní rámec

Ústava explicitně neřeší náboženskou svobodu, ale „práva a svobody člověka a občana“ chrání Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku a zaručuje svobodu náboženského vyznání; uvádí se v ní, že každý má právo změnit své náboženství nebo víru, anebo být bez náboženského vyznání; svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, „bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.“ Zakládá nezávislost náboženských společností na státu. Je v ní také uvedeno, že nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Dále platí, že výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu „veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti, nebo práv a svobod druhých.“

Zákon uvádí, že v otázkách náboženství je kompetentní Odbor církví Ministerstva kultury (MK). Přestože se náboženské společnosti nemusí ze zákona registrovat a mohou svoji náboženskou činnost vykonávat bez registrace, mohou se volitelně zaregistrovat na MK. Zákon zavádí dvoustupňový systém registrace církví a náboženských společností. Pro registraci I. (nižšího) stupně musí mít náboženská společnost alespoň 300 dospělých členů s trvalým pobytem na území státu, zakládající listinu, v níž jsou uvedeny základní charakteristiky učení a poslání, a jasně definovanou strukturu hmotné odpovědnosti. Registrace prvního stupně přiznává církvi omezené daňové výhody, zavádí povinnost předkládat výroční

ČESKÁ REPUBLIKA

zprávu o činnosti, vést rozvahu a účetnictví a předepisuje desetiletou čekací dobu, než církev může požádat o plnou registraci druhého stupně. Pro registraci II. stupně musí být církev registrována u Odboru církví minimálně 10 let a po dobu své registrace předkládat výroční zprávy; počet členů se musí rovnat minimálně 0,1 procentu celkové populace, tj. k církvi se musí hlásit zhruba 10 600 osob, a toto církev dokládá jejich podpisy.

Registrace druhého stupně opravňuje církev k čerpání státních dotací. Navíc kněží pouze těchto registrovaných (II. stupeň) církví a náboženských společností mohou oficiálně oddávat a sloužit jako vojenští či vězeňští duchovní. Vězni, kteří patří k registrovaným církvím, mohou být navštěvováni duchovními ze své církve. Náboženské společnosti registrované před rokem 2002 nemusely splnit požadavky registrace druhého stupně, například minimální počet členů, a byly registrovány automaticky.

Stát registruje 37 církví; 16 jsou registrace prvního a 21 jsou registrace druhého stupně.

Neregistrované církve se mohou volně shromažďovat a vést bohoslužby, ale nemohou kolektivně vlastnit majetek. Zákon nabízí možnost založení občanského sdružení, které bude majetek spravovat do doby, než církev splní podmínky registrace.

Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi z roku 2012 zplnomocňuje vládu k vrácení pozemků, které jsou stále v držení státu a jejichž celková hodnota se odhaduje na zhruba 75 miliard korun (\$3,4 mld.). Zákon vyčlenil také 59 miliard korun (\$2,6 mld.) na finanční vyrovnání za pozemky, které již nelze vrátit. Tato suma bude vyplacena v průběhu 30 let šestnácti registrovaným (II. stupně) církvím, které před přijetím zákona dostávaly státní dotace. Jedná se například o římskokatolickou církev, Federaci židovských obcí a Československou církev husitskou. Církev podaly během roční lhůty, která vypršela na konci roku 2013, celkem 7 445 žádostí o vydání majetku, které se v současnosti vyřizují. Zákon přičkl více než 79 procent finančních kompenzací římskokatolické církvi. Zákon též obsahuje ustanovení, které utlumí přímou finanční podporu státu církvím v průběhu sedmnáctiletého období.

Aby mohly restituovat majetek, církve musí podat restituční nárok u stávajícího vlastníka nebo organizace, která danou nemovitost vlastní. Pokud vlastník žadateli nemovitost nevydá, žadatel pak může podat případ k soudu.

ČESKÁ REPUBLIKA

Zákon povoluje, aby církve a náboženské společnosti s registrací druhého stupně mohly s povolením MK vyučovat náboženství na školách. V současné době o povolení požádalo a povolení získalo 11 z 21 církví, které mají registraci druhého stupně. I když je dle zákona náboženská výchova na státních školách nepovinný předmět, ředitelé škol musí zařadit do nabídky předmětů náboženství, pokud 7 studentů z jedné třídy, kteří patří ke stejné církvi, o takový předmět projeví zájem. Trestní zákoník obsahuje ustanovení o zločinech z nenávisti. Trestným činem je i popírání genocidy a holokaustu. Zákon stanoví nepodmíněné tresty od šesti měsíců do tří let za veřejné popírání, zpochybňování nebo snahu odůvodnit nacistickou genocidu. Mimo zákon je také postaveno podněcování nenávisti na základě náboženství, za které je trestní sazba až tři roky nepodmíněně. 27. leden je ze zákona Mezinárodním dnem památky obětí holokaustu.

Misionáři musí získat povolení k dlouhodobému pobytu a pracovní povolení, pokud chtějí v zemi být déle než 90 dní. Není zavedena speciální vízová kategorie pro církevní pracovníky. Zahraniční misionáři a církevní představitelé musí splnit podmínky pro udělení běžného pracovního povolení.

Výkon vlády v praxi

Stát udělil registraci prvního stupně dvěma náboženským společnostem a neudělil registraci třem; několik žádostí je stále v procesu vyřizování. Snahy některých místních úřadů o zákaz nošení šátků jako pokrývky hlavy muslimských žen byly představiteli státu označeny za diskriminační, což alespoň v jednom případě, vedlo k jejich zrušení. Prezident a další osobnosti politické scény se vyjádřily proti islámu. Někteří zástupci státu pronášeli antisemitské projevy, jiní se účastnili antisemitských shromáždění.

Stát zamítl žádosti, které v roce 2013 podala Církev husitská Jana Žižky z Trocnova a Křesťanská církev bratrská o registraci prvního stupně, protože církve nepředložily všechny dokumenty nutné k registraci. Stát také zamítl žádost Ukrajinské pravoslavné řeckokatolické církve z roku 2013 na základě toho, že církve neuznává ostatní ukrajinské pravoslavné církve. Česká ortodoxní církev svoji žádost stáhla. Řád strážců koruny a meče krále železného a zlatého se odvolala proti zamítnutí své žádosti o registraci, k němuž došlo na začátku roku z důvodu nepředložení nutných 300 podpisů členů církve. Na konci roku nebylo ve věci odvolání ještě rozhodnuto.

ČESKÁ REPUBLIKA

V říjnu udělilo MK registraci Církvi Oáza a v prosinci Společenství Josefa Zezulky. O žádostech České pravoslavné církve a Církve všech svatých nebylo na konci roku ještě rozhodnuto.

Skupina Islám v České republice nechceme předložila ve Sněmovně petici s 25 000 podpisy, v níž žádá, aby stát neudělil registraci II. stupně Ústředí muslimských obcí, o niž však obec nežádala.

Stát pokračoval v poskytování dotací církvím a náboženským společnostem s registrací II. stupně a sponzoringu nábožensky orientovaných kulturních aktivit, včetně Noci kostelů, Husitského festivalu a oslav 600 let Židů v Teplicích. Čtyři náboženské společnosti s registrací II. stupně - Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (Mormoni), Křesťanská kongregace, Svědci Jehovovi a Nová apoštolská církev – odmítly státní příspěvek z principu, s poukazem na svoji nezávislost.

Náboženské společnosti přijaly od státu zhruba 3,5 miliard korun (\$157 mil.). Stát vyplatil přibližně 1,4 miliard korun (\$63 mil.) 17 náboženským společnostem s registrací II. stupně formou státního příspěvku a 2,1 miliard korun (\$94 mil.) za státní majetek, který nebude církvím vrácen. Svaz baptistů sice pobíral státní příspěvek, ale rozhodl se odmítnout kompenzaci. MK vyplatilo 3 miliony korun (\$134 000) formou grantů na nábožensky orientované kulturní aktivity na základě žádostí od celé řady náboženských společností.

Několik státních institucí se pokusilo zakázat muslimským ženám a dívkám, aby si v práci či ve škole zakrývaly vlasy. Město Teplice zvažovalo vyhlášku, která by zakázala muslimským ženám zakrývat si obličej, ale po konzultaci s Ministerstvem vnitra (MV) tento záměr opustilo. MV uvedlo, že taková vyhláška by byla v rozporu s Listinou základních práv a svobod.

Střední zdravotnická škola v Praze zakázala ženám navštěvovat výuku s šátkem jako pokrývkou hlavy. V důsledku tohoto zákazu školu opustily minimálně dvě studentky. Jedna z nich, Somálka, podala stížnost u školského ombudmana při Ministerstvu školství, který v srpnu označil zákaz jako diskriminační. Ministr školství s tímto stanoviskem souhlasil, ale také uvedl, že není třeba měnit školní řády. V říjnu prezident Miloš Zeman prohlásil, že by muslimky neměly nosit šátek v nemocnicích a školách; o nošení hidžábu řekl, že „šátkem to začíná, burkou končí.“

ČESKÁ REPUBLIKA

Stát se i nadále zabýval řešením zbývajících případů církevních restitucí. Mezi ně patřily i židovské restituční nároky z doby nacistické okupace během druhé světové války a nároky římskokatolické církve a dalších církví na majetek zabavený komunistickým režimem. I přesto, že stát vrátil většinu katolických kostelů, far a klášterů již v devadesátých letech minulého století, většina pozemků a lesů, které dříve patřily katolické církvi, zůstala v souladu s restitučními zákony ve vlastnictví státu.

V souladu s restitučními zákony Židovská obec Brno opětovně podala žádost o vrácení majetku ve vlastnictví Ministerstva práce a sociálních věcí. Ministerstvo zpochybnilo nárok obce na majetek a žádost odmítlo. Stát již dříve vrátil téměř veškerý majetek ve vlastnictví státu, o jehož vydání požádala Federace židovských obcí.

Ministerstvo školství zrušilo svoji účast v projektu studie, jejímž cílem bylo zjistit, jak je islám zobrazován ve školách po kampani hnutí Islám v České republice nechceme. I když ministerstvo odebralo svoji záštitu projektu, nebránilo jednotlivým školám v zavádění projektem doporučené nejlepší praxe v oblasti výuky islámu; několik škol tak učinilo.

Prezident Zeman, stejně jako skupinka několika dalších politiků, veřejně přirovnal islám k terorismu. Jeho poznámky na oslavách Národního dne nezávislosti Izraele v květnu byly medializovány. Prezident Zeman žádné ze svých prohlášení neodvolal ani nezměnil stanovisko.

V březnu ministryně spravedlnosti Helena Válková v interview pro zpravodajský portál Echo24 uvedla, že během nacistické okupace „se nic tak hrozného nestalo.“ Politici z TOP 09 a ODS označili prohlášení ministryně za necitlivé, urážlivé pro všechny oběti okupace a za popírání utrpení židovského obyvatelstva. Válková se za svá slova omluvila. Někteří členové vlády uvedli, že server Echo24 publikoval její slova vytržená z kontextu.

MV pokračovalo v monitorování aktivit pravicově extrémistických skupin hlásajících antisemitské názory, rozhánělo nepovolená shromáždění a vyšetřovalo a stíhalo popírání holokaustu.

V dubnu se místopředseda Senátu Přemysl Sobotka a primátor hlavního města Prahy Tomáš Hudeček zúčastnili každoročního pochodu proti antisemitismu, jemuž také věnovali záštitu. V září zorganizoval premiér Sobotka spolu s

ČESKÁ REPUBLIKA

místopředsedkyní Stálé komise Senátu pro sdělovací prostředky Danielou Filipiovou a ministrem kultury Danielem Hermanem senátní iniciativu proti antisemitismu.

V červenci obvinila policie dva muže z vydání knihy vybraných projevů Adolfa Hitlera. V září je soud zprostil obvinění, když rozhodl, že se muži nedopustili podněcování antisemitské nenávisti pouhým vydáním projevů.

Česká republika je členem Mezinárodní aliance pro připomínání holokaustu a ESLI, která sídlí v Praze.

Část III. Respekt společnosti vůči náboženské svobodě

MK v roce 2013, tj. v posledním roce, za který byla k dispozici data, registrovalo celkem 15 trestných činů s antisemitským podtextem. Ve stejném období Federace židovských obcí nahlásila 12 antisemitských incidentů, včetně jednoho fyzického útoku a škody na majetku, sprejování antisemitských hesel a nacistických symbolů, výhrůžek po telefonu a emailů. Studie, kterou pražská Židovská obec každoročně zpracovává, uvádí, že počet antisemitských textů na internetu se zvýšil z 82 v roce 2012 na 156 v roce 2013.

MK a Federace židovských obcí uvádí, že neonacistické skupiny opakovaně hlásaly antisemitské názory, stejně jako některá nacionalistická uskupení i islámské skupiny. Hnutí, jako například Odpor a Autonomní nacionalisté, pořádala veřejná shromáždění a publikovala na internetu blogy, které obsahovaly antisemitské výroky, popíraly holokaust, šířily nacistickou propagandu a protimuslimské nálady. Adam Bartoš, novinář, který kandidoval ve volbách do Evropského parlamentu, do své kampaně zařadil také antisemitskou reklamu. Jedna reklama označila ortodoxní židy za hrozbu české identity. Veřejnoprávní médium ji odmítlo vysílat. Místo toho reklama kolovala na sociálních sítích. Bartoš také pokračoval ve svých antisemitských textech na internetu, včetně prohlášení, že holokaust, tak, jak je dnes prezentován, je příkladem konspirace.

Soukromý Nadační fond obětem holokaustu, který od státu v roce 2001 získal příspěvek 300 milionů korun (\$13,4 mil.), pokračoval v distribuci těchto prostředků na podporu záchrany majetku židovských obcí, na vzdělávací programy o holokaustu a komunitní sociální péči. Fond přispěl částkou 4,3 miliony korun (\$193 000) patnácti institucím, které zajišťují zdravotní a sociální péči pro přibližně 500 žijících obětí holokaustu.

ČESKÁ REPUBLIKA

Podle ankety agentury STEM provedené v březnu na vzorku 1 000 osob nad 15 let věku, 60 procent respondentů vnímá Araby/muslimy jako „nesympatické“ nebo „velmi nesympatické.“

V září se na zdi mešity v pražské městské části Černý most objevila prasečí krev a graffiti. Média o incidentu informovala a policie zahájila vyšetřování, ale Muslimská obec popřela, že k incidentu došlo. Policie vyšetřování případu odložila, protože Muslimská obec nepodala trestní oznámení.

Část IV. Oficiální politika Spojených států

Velvyslanectví Spojených států amerických spolupracovalo se státem v otázkách náboženské svobody a osvětově působilo v římskokatolické, protestantské, židovské a muslimské komunitě. Velvyslanec se setkal s mezináboženskou skupinou představitelů různých církví, s níž diskutoval o podpoře náboženské tolerance, včetně toho, jak nejlépe spolupracovat za účelem maximálně podpořit náboženskou toleranci.

Pracovníci velvyslanectví podporovali veřejné činitele a náboženské skupiny ve snahách co nejdříve dořešit církevní restituce. Velvyslanectví opakovaně zdůraznilo důležitost majetkových restitucí nebo spravedlivé kompenzace v případech, kdy majetek již vrátit nelze, ve stále nedořešených případech majetku zabaveného obětem holokaustu, židovským obcím a církvím. Zaměstnanci velvyslanectví se účastnili schůzek k restitučním záležitostem se zástupci MK, římskokatolických a protestantských církví a Federací židovských obcí. Úředníci velvyslanectví vyřizovali konkrétní žádosti o pomoc od amerických občanů – obětí holokaustu, kteří se domáhají odškodnění za majetek, který jim byl v minulosti zabaven.

Kancelář speciálního zmocněnce pro otázky holokaustu ministerstva zahraničí Spojených států a zástupci velvyslanectví se zúčastnili několika jednání v Evropském institutu odkazu šoa (ESLI) se sídlem v Praze a představiteli Ministerstva zahraničních věcí, na kterých se hovořilo o pokroku organizace v plnění cílů Terezínské deklarace. Deklarace vybídla státy, aby řešily problémy sociální situace přeživších holokaustu, zabavených nemovitostí, ukradených uměleckých děl, judaiky a otázky vzdělávání o holokaustu a jeho památce, a iniciovala založení institutu ESLI. Ministerstvo zahraničí Spojených států i nadále financovalo a podporovalo činnost ESLI.

ČESKÁ REPUBLIKA

Velvyslanectví podporovalo programy zaměřené na zvýšení tolerance vůči náboženským menšinám, zejména studii, jak je islám zobrazován na českých školách.